

e-ISSN: 2148-4899

Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Pamukkale University Journal of Divinity Faculty

Güz/Autumn, 2025, 12 (3), 1-18

DİNDARLIK, KADER ALGILARI VE AİLE PLANLAMASI ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN
İNCELENMESİ

Investigating the Interrelations Among Religiosity, Fatalism, and Family Planning

Mehmet ÇINAR

Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Din Psikolojisi Anabilim Dalı,
mehmetcinar@akdeniz.edu.tr , ORCID: 0000-0002-4177-688X.

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types:	Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi / Received:	16.07.2025
Kabul Tarihi / Accepted:	30.10.2025
Yayın Tarihi / Published:	03.12.2025
Cilt / Volume:	12
Sayı / Issue:	3
Sayfa/ Pages:	1-18

Atıf / Cite as: Çınar, Mehmet. "Dindarlık, Kader Algıları ve Aile Planlaması Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi" (Investigating the Interrelations Among Religiosity, Fatalism, and Family Planning). *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi-Pamukkale University Journal of Divinity Faculty* 12/3 (2025), 1-18. Doi: 10.17859/pauifd.1743940.

İntihal / Plagiarism: Bu makale, Turnitin intihal tarama programı ile taranmıştır. Ayrıca iki hakem tarafından da incelenmiştir. / This article has been scanned with Ithenticate plagiarism screening program. Also this article has been reviewed by two referees.

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest: Yazar çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir. The Author declared that there is no conflict of interest

Finansal Destek / Grant Support: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir. / The authors declared that this study has received no financial support.

2148-4899

Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (PAUİFD) 12 (3) 2025: 1-18

DİNDARLIK, KADER ALGILARI VE AİLE PLANLAMASI ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN İNCELENMESİ*

Mehmet ÇINAR**

Öz

Bu araştırmanın temel amacı dindarlık, kader algıları ve aile planlaması arasındaki ilişkilerin incelenmesidir. Bu araştırmanın modeli, nicel araştırma yönteminden ilişkisel (korelasyonel) araştırmadır. Örneklem 171'i (%56,4) kadın, 132'si (%43,6) erkektir. Örneklem grubu 28 ile 63 yaş aralığında değişmekte olup, örneklem aritmetik ortalaması $\bar{X}=37,11$ olarak hesaplanmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak ise "Demografik Bilgi Formu", "Müslüman Dindarlık Ölçeği", "Kader Algıları Ölçeği" ve "Aile Planlaması Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler SPSS 23.00 programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Dindarlık, kader algıları ve aile planlaması arasındaki ilişkileri belirleyebilmek için pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Elde edilen bulgular dindarlık, kader algıları ve aile planlaması arasında negatif yönlü istatistiksel olarak anlamlı korelasyonların olduğunu ortaya koymuştur. Cebriye kader algısı ile çocuk sayısı arasında negatif yönlü, korunma yöntemleri arasında negatif yönlü ve gebeliğe ilişkin tutum arasında negatif yönlü arasında istatistiksel olarak anlamlı korelasyonlar görülmektedir. Yine ehl-i sünnet kader algısı ile çocuk sayısı arasında negatif yönlü ve korunma yöntemleri arasında negatif yönlü arasında istatistiksel olarak anlamlı korelasyonlar görülmektedir. Ancak cebriye kader algısı ile erkek çocuk, mutezile kader algısı ile çocuk sayısı, erkek çocuk, korunma yöntemleri, gebeliğe ilişkin tutum, ehl-i sünnet kader algısı ile erkek çocuk ve gebeliğe ilişkin tutum arasında istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyon gözlenmemiştir. Benzer bir şekilde dindarlık ile çocuk sayısı, erkek çocuk, korunma yöntemleri ve gebeliğe ilişkin tutum arasında istatistiksel olarak anlamlı korelasyonlar gözlenmemiştir.

Anahtar Kelimeler: Din Psikolojisi, Dindarlık, Kader Algıları, Aile Planlaması.

Investigating the Interrelations Among Religiosity, Fatalism, and Family Planning

Abstract

The aim of this study is to examine the relationships between religiosity, perceptions of fate, and attitudes toward family planning. The research design is a correlational model within the quantitative research methodology. Of the participants, 171 (56.4%) were women and

* Bu araştırma için T.C. Pamukkale Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun 11.01.2023 tarihli toplantısında 68282350/2023/01 sayılı kararı ile etik kurul izni alınmıştır.

** Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Psikolojisi Anabilim Dalı, mehmetcinar@akdeniz.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4177-688X.

132 (43.6%) were men. The age of the sample ranged between 28 and 63 years, with a mean age of $M = 37.11$. Data were collected using the "Demographic Information Form," the "Muslim Religiosity Scale," the "Perceptions of Fate Scale," and the "Family Planning Attitude Scale." The data were analyzed using SPSS 23.00 software. To examine the relationships among religiosity, perceptions of fate, and family planning, Pearson correlation analysis was employed. The findings revealed statistically significant negative correlations between religiosity, perceptions of fate, and family planning variables. Specifically, the Cebriyye perception of fate showed significant negative correlations with number of children, use of contraceptive methods, and attitudes toward pregnancy. Likewise, the Ahl al-Sunnah perception of fate was negatively correlated with number of children and contraceptive methods. However, no statistically significant correlations were found between the Cebriyye perception of fate and having male children; or between the Mu'tazila perception of fate and number of children, male children, contraceptive methods, and attitudes toward pregnancy. Similarly, the Ahl al-Sunnah perception of fate was not significantly correlated with number of male children or attitudes toward pregnancy. Furthermore, no statistically significant relationships were found between overall religiosity and number of children, male children, contraceptive methods, or attitudes toward pregnancy.

Keywords: Psychology of Religion, Religiosity, Fatalistic Beliefs, Family Planning.

Structured Abstract

The aim of this study is to examine the relationships between religiosity, perceptions of fate, and attitudes toward family planning. In addition to this primary aim, the study also investigates whether family planning attitudes differ based on gender. The research is based on a quantitative approach, specifically employing a correlational research design. The sample consisted of 171 women (56.4%) and 132 men (43.6%), aged between 28 and 63 years, with a mean age of $M = 37.11$. Data were collected using the "Demographic Information Form," the "Muslim Religiosity Scale," the "Perceptions of Fate Scale," and the "Family Planning Attitude Scale." The data were analyzed using SPSS version 23.00. First, the normal distribution of the data was examined. Skewness and kurtosis coefficients were analyzed to assess normality, and it was observed that all coefficients ranged between -1 and $+1$, indicating that the data met the assumption of normality. Subsequently, missing values, the minimum and maximum scores obtained from the scales, arithmetic means, Cronbach's alpha coefficients, and frequency distributions were examined. For two-group comparisons, independent samples t-tests were conducted. To explore the relationships among religiosity, perceptions of fate, and family planning attitudes, Pearson correlation analysis was used. The findings revealed statistically significant negative correlations between religiosity, perceptions of fate, and family planning. In particular, the cebriyye perception of fate was negatively correlated with number of children, use of contraceptive methods, and attitudes toward pregnancy. Likewise, the ahl al-sunnah perception of fate was negatively correlated with number of children and contraceptive use. On the other hand, no statistically significant correlations were observed between the cebriyye perception of fate and the number of male children; the mu'tazila perception and number of children, number of male children, contraceptive methods, or pregnancy-related attitudes; nor between the Ahl al-Sunnah perception and number of male children or pregnancy-related attitudes. Similarly, religiosity was not found to be significantly correlated with number of children, number of male children, contraceptive use, or attitudes toward pregnancy. In conclusion, the findings suggest that individuals' perceptions of fate are significantly related to their attitudes toward family planning. The statistically significant negative correlations observed among individuals with cebriyye and

ahl al-sunnah perceptions-particularly regarding number of children, use of contraceptives, and attitudes toward pregnancy-indicate that fatalistic beliefs may influence reproductive decisions. In contrast, the absence of significant correlations in the group with Mu'tazila beliefs suggests that an emphasis on free will may allow for greater autonomy in reproductive behavior. Furthermore, the lack of a statistically significant correlation between religiosity and family planning implies that religiosity alone may not be a sufficient predictor; rather, one's interpretation of religion and perceptions of fate appear to play a more decisive role.

GİRİŞ

Aile planlaması, çiftlerin bilinçli ve gönüllü olarak çocuk sahibi olma zamanına, aralığına ve sayısına karar vermelerini sağlayan geleneksel ya da modern bir yöntemdir.¹ Ayrıca aile planlaması, istenmeyen gebelikleri ve aşırı doğurganlığı önleyerek anne ve çocuk sağlığına olumlu katkıda bulunan, dolayısıyla toplumun sağlık düzeyinin yükselmesinde önemli bir rol oynayan sağlık hizmeti olarak da görülmektedir.² Bu uygulama, özellikle geçtiğimiz yüzyılın ikinci yarısından itibaren küresel ölçekte yaygınlaşmış ve pek çok açıdan olumlu etkileri olmuştur. Ancak, uygulama şekli sosyokültürel bağlam ve devlet politikalarının içeriği vb. gibi unsurlara bağlı olarak çeşitli etik ve demografik tartışmaları da birlikte getirmiştir.

Aile planlamasının katkılarından bir tanesi kadın sağlığı üzerindeki etkileridir. Özellikle istenmeyen hamileliklerin ve doğumlar arası sürenin uzatılması hem anne hem de çocuk sağlığını koruma açısından son derece önemlidir.³ Ayrıca, aile planlaması kadınlara doğurganlıkları üzerinde söz hakkı tanıyarak toplumsal cinsiyet eşitliğinin güçlenmesine katkı sağlamaktadır. Kadınların eğitim ve iş olanaklarına erişimi genellikle doğurganlığın planlanabilirliğiyle yakından bağlantılıdır.⁴

Aile planlamasının önemli bir başka boyutu, sosyoekonomik düzeye olan katkısıdır. Bongaarts ve Sinding, doğurganlık düzeyinin planlanabilir olmasının, özellikle düşük ve orta gelirli ülkelerde yoksulluk döngüsünü kırmada etkili olduğunu belirtmektedir.⁵ Ailelerin sahip oldukları çocuk sayısının azalması kişi başına düşen kaynakların artmasına olanak sağlamaktadır. Bu durum özellikle çocukların eğitim ve sağlık

¹ Mehmet Salih Yıldırım vd. "Family Planning Attitudes, Religious Orientation and Fatalistic Tendency Levels: A Descriptive-Correlational Study in Turkey". *Journal of Religion and Health* 60/6 (Aralık 2021), 4115-4131. <https://doi.org/10.1007/s10943-021-01271-0>

² Serap Ejder Apay vd. "Kadınların Aile Planlamasına İlişkin Tutumlarının Belirlenmesi". *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi* 13/3 (04 Ocak 2011), 1-7.

³ John Cleland vd., "Family Planning: The Unfinished Agenda", *The Lancet* 368/9549 (2006): 1810-1827, [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(06\)69480-4](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(06)69480-4).

⁴ UNFPA (United Nations Population Fund), *State of World Population 2023: 8 Billion Lives, Infinite Possibilities* (New York: UNFPA, 2023), <https://www.unfpa.org>.

⁵ John Bongaarts ve Steven Sinding, "Population Policy in Transition in the Developing World", *Science* 333/6042 (2011): 574-576, <https://doi.org/10.1126/science.1207558>.

düzeylerini yükseltici bir etki oluşturabilir. Ayrıca, hızlı nüfus artışının neden olduğu çevresel ve altyapısal sorunlar da aile planlaması sayesinde azaltılabilir. Bu yönüyle aile planlaması sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilmesinde stratejik bir araç olarak değerlendirilmektedir.

Her ne kadar aile planlaması temel olarak gönüllülük esasına dayansa da tarihsel süreçte bazı devlet politikaları bu esasın dışına çıkmıştır. Çin’de uzun yıllar yürürlükte kalan tek çocuk politikası ailelerin seçim haklarını sınırlandırmış ve zorlayıcı uygulamalara zemin oluşturmuştur. Bu durum, literatürde sıkça eleştirilen örneklerden biridir.⁶ Benzer şekilde bazı ülkelerde kadınların onayı alınmadan doğum kontrol yöntemlerinin uygulanması bireysel haklar açısından ciddi sorunlar doğurmuştur. Bu bağlamda aile planlaması uygulamalarının etik sınırlar çerçevesinde ve insan haklarına saygılı biçimde yürütülmesi önem taşımaktadır.

Aile planlaması uygulamalarının bazı toplumlarda dini ve kültürel normlarla çatıştığı da bilinmektedir. Özellikle geleneksel aile yapısının güçlü olduğu toplumlarda doğurganlık, aile bütünlüğü ve dini inançlarla yakından ilişkili olarak görülmekte ve aile planlaması uygulamaları ahlaki açıdan sorgulanabilmektedir. Bu nedenle aile planlaması politikalarının yerel ve kültürel bağlamı göz ardı etmeden duyarlı ve katılımcı bir yaklaşımla geliştirilmesi önem taşımaktadır.

Gelişmiş ülkelerde düşük doğurganlık düzeylerinin uzun vadede nüfusun yaşlanmasına, işgücü eksikliklerine ve sosyal güvenlik sistemleri üzerinde baskıya neden olduğu bilinmektedir.⁷ Bu kapsamda aile planlamasının sadece kısa vadeli faydaları değil, uzun vadeli demografik etkileri de dikkate alınmalıdır. Türkiye gibi doğurganlık hızının 2,10 yenilenme seviyesinin altına düştüğü ülkelerde bu konu giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Doğurganlık hızı, bir kadının doğurgan olduğu dönem olan 15-49 yaş grubunda doğurabileceği ortalama çocuk sayısını ifade etmektedir. Türkiye’de doğurganlık hızı, 2001 yılında 2,38 iken, 2014 yılından itibaren aralıksız düşüş eğilimine girerek 2024 yılında 1,48 çocuk olarak gerçekleşmiştir. Türkiye’de doğurganlık hızı son sekiz yıldır nüfusun yenilenme seviyesi olan 2,10’un altında kalmaya devam etmiştir.⁸

Türkiye’de doğurganlık hızının en yüksek olduğu il 2024 yılında 3,28 ortalama ile Şanlıurfa olmuştur. Bu ili 2,62 ile Şırnak, 2,32 ile Mardin izlemiştir. Doğurganlık hızının

⁶ Susan Greenhalgh, “Planned Births, Unplanned Persons: Population in the Making of Chinese Modernity”, *American Ethnologist* 30/2 (2003): 196-215, <https://doi.org/10.1525/ae.2003.30.2.196>.

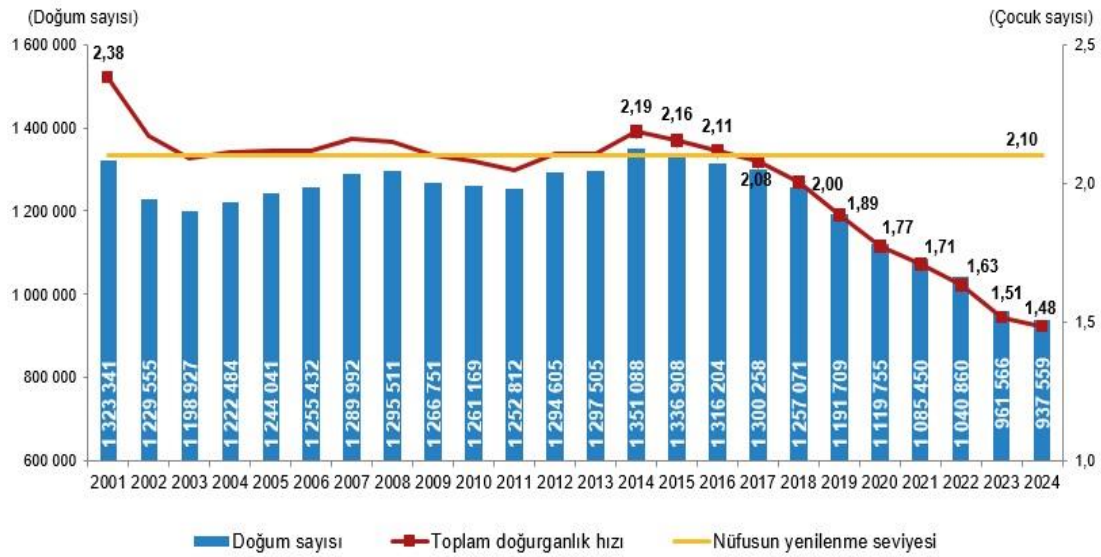
⁷ Peter McDonald, “Low Fertility and the State: The Efficacy of Policy”, *Population and Development Review* 32/3 (2006): 485-510, <https://doi.org/10.1111/j.1728-4457.2006.00134.x>.

⁸ “Doğum İstatistikleri, 2024”, TÜİK Kurumsal, TÜİK Kurumsal, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dogum-Istatistikleri-2024-54196> Erişim tarihi 11 Temmuz 2025.

en düşük olduğu iller ise 1,12 çocuk ile Bartın ve Eskişehir olmuştur. Bu illeri 1,15 çocuk ile Zonguldak ve Ankara, 1,17 çocuk ile İzmir izlemiştir.⁹

Doğurganlık hızının nüfusun yenilenme seviyesinin altına düştüğü 2017 yılında 57 ilin toplam doğurganlık hızı 2,10'un altında iken, 2024 yılında 71 ilin toplam doğurganlık hızı bu seviyenin altında kalmıştır. Doğurganlık hızının 1,50'nin altında kaldığı il sayısı 2017 yılında 4 iken, 2024 yılında 55 olmuştur. Doğurganlık hızının 3 çocuk ve üzerinde olduğu il sayısı 2017 yılında 10 iken, 2024 yılında sadece Şanlıurfa ili olmuştur.¹⁰

Şekil 1: Doğum Sayısı ve Toplam Doğurganlık Hızı 2001-2024

Kaynak: “Doğum İstatistikleri, 2024’, TÜİK Kurumsal”, Erişim tarihi 11 Temmuz 2025.

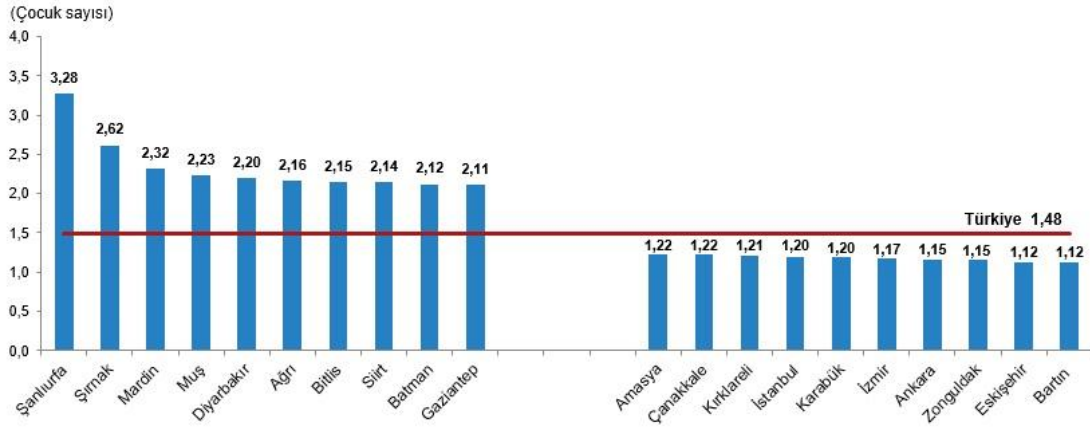
Türkiye’de canlı doğan bebek sayısı 2024 yılında 937.559’dur. Canlı doğan bebeklerin cinsiyetine bakıldığında; %51,4’ü erkek, %48,6’sı kızdır.¹¹

Şekil 2: Doğurganlık Ortalamasının En Yüksek ve En Düşük Olduğu İller

⁹ “Doğum İstatistikleri, 2024’, TÜİK Kurumsal”, Erişim tarihi 11 Temmuz 2025.

¹⁰ “Doğum İstatistikleri, 2024’, TÜİK Kurumsal”, Erişim tarihi 11 Temmuz 2025.

¹¹ “Doğum İstatistikleri, 2024’, TÜİK Kurumsal”, Erişim tarihi 11 Temmuz 2025.

Kaynak: “Doğum İstatistikleri, 2024’, TÜİK Kurumsal”, Erişim tarihi 11 Temmuz 2025.

Aile planlaması, doğru ilkeler ve yöntemlerle uygulandığında bireylerin yaşam kalitesini yükselten, toplumsal kalkınmayı destekleyen ve kadın haklarını güçlendiren önemli bir araçtır. Ancak bu uygulamaların etik ilkelere uygun, gönüllülük esaslı ve kültürel bağlamlara duyarlı olması gerekir. Ayrıca, demografik sürdürülebilirlik açısından, aşırı düşük doğurganlık oranlarının yaratabileceği uzun vadeli sorunlar da dikkate alınmalı; aile planlaması politikaları, yalnızca nüfus kontrolü değil, bütüncül bir kalkınma ve refah perspektifiyle ele alınmalıdır.

Din, Kader ve Aile Planlaması

Literatürde dini inancın aile planlaması yöntemi kullanımına yönelik yapılan çalışmalar farklı sonuçlar ortaya koymuştur. Bazı araştırmalarda dini inancın aile planlaması yöntemi kullanımını etkilemediği gözlemlenirken¹², bazı araştırmalarda ise aile planlaması yöntemi kullanımını olumsuz etkilediği gözlemlenmiştir.¹³ Bu durum dindarların kader algıları ile ilişkili olabilir. Zira dinlerin aile planlaması noktasında kesin bir olumsuz tutumlarının bulunmadığı bilinmektedir. İslam dininin de eşlerin tıbbi, sosyal ve/veya ekonomik nedenlerle aile planlamasına veya hamileliği engelleyebileceklerine karşı olmadığını bilinmektedir.¹⁴ Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu’nun 12.07.2017 tarihli fetvasında bu durum “Sağlığa zararlı olmamak şartıyla deri altına hormon düzenleyici yerleştirmek (implant), kondom kullanmak, azil (geri çekilmek) gibi yöntemlerle hamileliğin önlenmesinde dinen bir

¹² Suzan Karaoğlu- Mehmet Zeki Duman. “Dini İnanç ve Tutumların Doğurganlık Üzerindeki Etkileri (Van İli Örneği)”. *Journal of International Social Research* 10/50 (Haziran 2017), 391-404. <https://doi.org/10.17719/jisr.2017.1672>

¹³ Adebawale, Stephen A. vd. “Contraceptive Use among Nigerian Women with No Fertility Intention: Interaction amid Potential Causative Factors”. *African Population Studies* 27/2 (04 Kasım 2013), 127-139. <https://doi.org/10.11564/27-2-435>.

¹⁴ Abdülcelil, Salim- Köseoğlu, Bayram. “İslamî Açıdan Aile Planlaması”. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/3 (01 Aralık 2013), 273-293.

sakınca yoktur” şeklinde açıkça belirtilmiştir.¹⁵ Günümüzde aile planlaması yöntemlerinin modern ve geleneksel yöntemler olarak sınıflandırıldığı düşünüldüğünde¹⁶ dinlerde geleneksel yöntemlerin ağır bastığı ifade edilebilir. İslam dininin aile planlamasına karşı çıkmaması müntesiplerinin aile planlamasına olumlu baktığı anlamına gelmemelidir. İslam dini açısından baktığımızda aile planlamasına karşı çıkmak ya da uygulamak kader anlayışı ile yakından ilgilidir. Müslümanlar arasında dini açıdan temelde üç kader anlayışı olduğu bilinmektedir. Bunlar; mutezile, ehli sünnet ve cebriyyedir. Mutezile görüşü hiçbir şeyin önceden tayin edilmediği görüşünü temsil etmektedir. Cebriyye her şeyin önceden tayin edildiği görüşünü temsil etmektedir. Ehli sünnet ise insana yaptığı işlerden sorumlu olması için irade-i cüziyye verildiği görüşünü benimsemektedir.¹⁷

Mutezile kader algısına sahip bireylerin çocuk sahibi olma ya da olmama kararlarını bilinçli, planlı ve gerekçelendirilmiş bir biçimde alma eğiliminde oldukları ifade edilebilir. Modern aile planlaması yöntemlerinin kullanımı rasyonel, tıbbi ya da ekonomik gerekçelerle tercih edilebilir. Kaderin, bireyin eylemleriyle şekilleneceğine olan inanç, doğurganlık üzerinde kontrol uygulamayı dini açıdan sorunlu bir alan olarak değil, bireysel sorumluluğun doğal bir parçası olarak değerlendirebilir. Cebriyye kader algısına sahip bireylerin kader anlayışı genellikle doğurganlık sürecine müdahale etmeyi uygun görmeyebilir. Zira çocuk sahibi olmak ya da olmamak gibi hususlar, Allah’ın takdiri olarak kabul edilir ve bu sürece insan müdahalesi "kaderi değiştirme" girişimi olarak yorumlanabilir. Dolayısıyla bu görüşü benimseyen bireylerin aile planlaması yöntemlerine mesafeli yaklaşımları muhtemeldir. Ehli sünnet kader algısına sahip bireylerde ise bu anlayış daha dengeli bir yaklaşımı temsil etmektedir. Birey hem kader inancını muhafaza eder hem de ailesel, sosyal veya ekonomik koşulları dikkate alarak bilinçli tercihlerde bulunabilir. Aile planlaması yöntemlerinin kullanımı meşru görülebilir. Ancak bu yöntemlerin dini kurallarla çelişmemesine özen gösterilir. Örneğin, doğum kontrolüne izin verilebilirken, kürtaj vb. gibi bazı yöntemlere karşı da etik ya da dini gerekçelerle mesafeli durulabilir. Bu bağlamda kader algılarının farklılaşması aile planlamasına yönelik tutumları etkilemesinin oldukça muhtemel olduğu görülmektedir. Bu araştırma da bu varsayımdan hareketle dindarlık, kader algıları ve aile planlaması arasındaki ilişkilerin incelenmesini amaçlamaktadır. Bu temel amacın yanısıra aile planlamasının cinsiyet açısından da göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenecektir.

¹⁵ Diyanet İşleri Başkanlığı Yüksek Din İşleri Kurulu, Doğum Kontrolü ve Kürtaj. <https://kurul.diyanet.gov.tr/Cevap-Ara/997/dogum-kontrolunun-dini-hukmu-nedir> Erişim Tarihi: 15.07.2025.

¹⁶ Akın, Levent vd. "Factors influencing the family planning method usage among married males in Turkey", *Gulhane Med J.* 48 (01 Ocak 2006), 63-69.

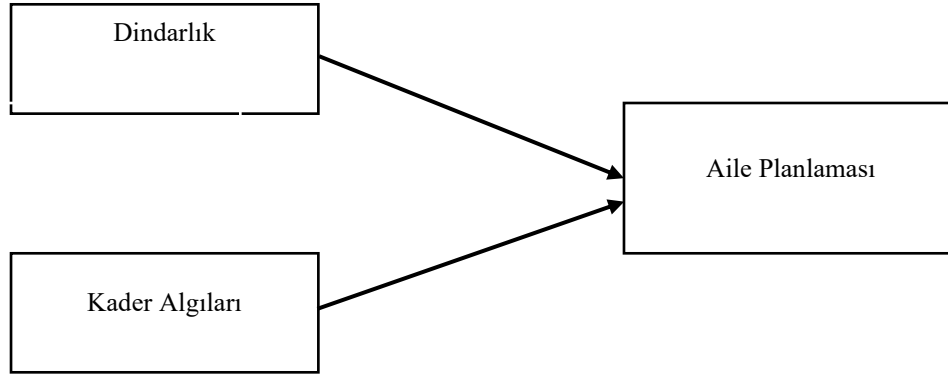
¹⁷ Faruk Karaca vd. "Kader Algıları Ölçeği". ed. S Salman- Z Gölen. 57-80. Gece Kitaplığı, 2018.

1. Yöntem

1.1. Model

Bu araştırmanın modeli nicel araştırma yönteminden ilişkisel araştırmadır. Araştırmada test edilmek üzere hipotetik bir model oluşturulmuştur. Bu model, dindarlık, kader algıları ve aile planlaması değişkenlerini içermektedir. Model, literatürdeki kuramsal ve amprik verilerden hareketle oluşturulmuştur.

Şekil 1: Test Edilecek Model

Yukarıdaki modelde bağımsız değişken dindarlık ve kader algıları ile bağımlı değişken aile planlaması arasındaki ilişkinin kuramsal etkisi gösterilmektedir. Modele ait hipotezler aşağıda belirtilen gibidir.

- H₁: Dindarlık ile aile planlaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyon vardır.
- H₂: Kader algıları (mutezile, cebriyye ve ehl-i sünnet) ile aile planlaması arasında anlamlı bir korelasyon vardır. Buna göre;
 - H₂₁: Mutezile kader algısı ile aile planlaması arasında pozitif yönlü anlamlı bir korelasyon vardır.
 - H₂₂: Cebriyye kader algısı ile aile planlaması arasında negatif yönlü anlamlı bir korelasyon vardır.
 - H₂₃: Ehl-i sünnet kader algısı ile aile planlaması arasında anlamsız (nötr) bir korelasyon vardır.

1.2. Örneklem

Tablo 1: Örneklem Sayı ve Yüzdeleri

Cinsiyet	N		%
Kadın	171		56,4
Erkek	132		43,6
Yaş	$\bar{X} \pm SD$	Minimum	Maximum

	37,11 ± 6,62	28	63
Toplam	303		100

Tablo 1 incelendiğinde örneklemin 171'inin (%56,4) kadın, 132'sinin (%43,6) erkek olduğu görülmektedir. Örneklem grubu 28 ile 63 yaş aralığında değişmekte olup, örneklemin aritmetik ortalaması $\bar{X}=37,11$ olarak hesaplanmıştır. Evli bireylerin örnekleme dahil edilmesi yaş aralığı ve ortalamasının yukarıya çekmiştir.

1.3. Veri Toplama Araçları

1.3.1. Demografik Bilgi Formu

Araştırmanın demografik bilgi formu kısmında cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu ve sosyoekonomik durumlarına ilişkin sorular bulunmaktadır.

1.3.2. Aile Planlaması Tutum Ölçeği

Aile Planlaması Tutum Ölçeği, Örsal ve Kubilay (2014) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek toplamda 34 madde ve 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Toplumun aile planlamasına ilişkin tutumları boyutu 15 madde, yöntemlere ilişkin tutum boyutu 11 madde ve gebeliğe ilişkin tutumlar 8 maddedir. Ölçeğin Cronbach's Alpha katsayısı ,90 olarak elde edilmiştir. Ölçek 5'li likert formatında "tamamen katılıyorum", "katılıyorum", "kararsızım", "katılmıyorum", "kesinlikle katılmıyorum" şeklinde derecelendirilmiştir.¹⁸

1.3.3. Kader Algıları Ölçeği

Kader Algıları Ölçeği, Karaca, Kilit ve Çınar tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, üç faktör yapısından meydana gelmektedir. Bunlar; Mutezile, Cebriye ve Ehl-i Sünnet olarak adlandırılmıştır. Bu bağlamda Mutezile boyutu 6 madde, cebriyeci boyutu 5 madde ve ehli sünnet boyutu ise 4 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin toplam madde sayısı ise 15'tir. Kader Algıları Ölçeği'nin Cronbach's Alpha katsayısı ,60 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin birinci boyutunu oluşturan "Mutezili kader algısı" boyutunun Cronbach's Alpha katsayısı, 83, ikinci boyutunu oluşturan "Cebriyeci kader algısı" boyutunun Cronbach's Alpha katsayısı, 74'tür. Ölçeğin üçüncü boyutunu oluşturan "Ehl-i Sünnet kader algısı" boyutunun Cronbach's Alpha katsayısı ise, 69'dur. Ölçek 5'li likert formatında "tamamen katılıyorum", "katılıyorum", "kararsızım", "katılmıyorum", "kesinlikle katılmıyorum" şeklinde derecelendirilmiştir.¹⁹

1.3.4. Müslüman Dindarlık Ölçeği

Müslüman Dindarlık Ölçeği, Harlak ve Eskin tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, tek boyutlu olup, ölçekte toplam 9 madde bulunmaktadır. Ölçeğin Cronbach's Alpha katsayısı, 90 olarak hesaplanmıştır. 5'li likert olarak hazırlanan ölçek "hiç katılmıyorum", "katılmıyorum", "kararsızım", "katılıyorum" ve "tamamen katılıyorum" seçeneklerinden

¹⁸ Özlem Örsal – Kubilay Gülümser. "Aile Planlaması Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi". *Florence Nightingale Journal of Nursing* 15/60 (18 Eylül 2014), 155-164.

¹⁹ Karaca vd. "Kader Algıları Ölçeği". 20.

biri işaretlenerek yanıtlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 9, en yüksek puan ise 45'tir.²⁰

1.4. Verilerin Toplanması

Bu araştırma için T.C. Pamukkale Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun 11.01.2023 tarihli toplantısında 68282350/2023/01 sayılı kararı ile etik kurul izni alınmıştır. Etik kurul izni sonrasında verilerin toplanması aşamasına geçilmiştir. Araştırmada veri toplama araçları dijital ortama aktarılarak veriler çevrimiçi platformlar aracılığıyla elde edilmiştir. Verilerin toplanmasına 01.02.2023 tarihinde başlanmış olup, 30.03.2023 tarihinde bitirilmiştir.

1.5. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS 23.00 programı aracılığıyla analiz edilmiştir. İlk olarak verilerin normal dağılımı incelenmiştir. Verilerin normal dağılıma uygunluğunu tespit edebilmek için çarpıklık ve basıklık katsayıları incelenmiş ve değerlerinin -1 ve +1 arasında değişmekte olduğu gözlenmiştir. Çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1 ve +1 arasında yer alması verilerin normallik dağılımına uygun olduğunu göstermektedir.²¹ Daha sonra kayıp değerlere, ölçeklerden alınan en küçük ve en büyük değerlere, aritmetik ortalamalara, cronbach alpha katsayısına, sayı ve frekans dağılımları incelenmiştir. İki gruplu değişkenler için parametrik testlerden t testi yapılmıştır. Dindarlık, kader algıları ve aile planlaması arasındaki ilişkileri belirleyebilmek için pearson korelasyon analizi yapılmıştır.

2. Bulgular

Müslüman Dindarlık Ölçeği puanları 11,00 ile 45,00 arasında değişmekte olup, aritmetik ortalama puan 35,59 olarak bulunmuştur. Ölçeğin çarpıklık (-,607) ve basıklık (-,102) değerleri kabul edilebilir sınırlar içerisindedir. Kader Algıları Ölçeği Mutezile puanları 6 ile 30,00 arasında değişmiş; aritmetik ortalama 15,10 olarak saptanmıştır. Çarpıklık (,211) ve basıklık (-,315) değerleri dağılımın normal olduğunu göstermektedir. Cebriyye puanları 5 ile 25 arasında değişmiş, aritmetik ortalama puan 10,42 olarak bulunmuştur. Ölçeğin çarpıklık (,782) ve basıklık (,796) değerleri normal dağılım sınırları içindedir. Ehl-i sünnet puanları ise 8 ile 20 arasında değişmekte olup, aritmetik ortalama 17,08 olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin çarpıklık (-1,006) ve basıklık (,991) değerleri de kabul edilebilir düzeydedir. Aile Planlaması Ölçeği Çocuk Sayısı puanları 25 ile 55 arasında değişmiş; aritmetik ortalama 42,80 olarak saptanmıştır.

²⁰ Hacer Harlak- Mehmet Eskin. "Dini Yönelim ve Dindarlık Ölçeklerinin Geliştirilmesi ve Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi". *Yeni Symposium* 56/2 (2018), 24-32. <https://doi.org/doi: 10.5455/NYS.20180730021249>

²¹ Şener Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı İstatistik, Araştırma Deseni Spss Uygulamaları ve Yorum* (Ankara: Pegem Akademi, 2023), 40.

Ölçeğin çarpıklık (-,532) ve basıklık (-,317) değerleri dağılımın normal olduğunu göstermektedir. Erkek Çocuk puanları 11 ile 20 arasında değişmiş, aritmetik ortalama puan 15,72 olarak bulunmuştur. Ölçeğin çarpıklık (-,008) ve basıklık (,144) değerleri normal dağılım sınırları içindedir. Yöntem puanları ise 22 ile 55 arasında değişmekte olup, aritmetik ortalama 40,41 olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin çarpıklık (,338) ve basıklık (-,739) değerleri de kabul edilebilir düzeydedir. Gebeliğe ilişkin tutum puanları ise 15 ile 40 arasında değişmekte olup, aritmetik ortalama 30,55 olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin çarpıklık (-,273) ve basıklık (-,127) değerleri de kabul edilebilir düzeydedir.

Bu bulgulardan anlaşılabacağı üzere bütün ölçeklerdeki puan dağılımları normal sınırlar içerisinde yer almaktadır.

Tablo 2: Ölçeklerin İstatistikleri

Ölçekler	N	En düşük	En yüksek	$\bar{X}$	Skewness	Kurtosis
Dindarlık	297	11	45	35,59	-,607	-,102
Mutezile	297	6	30	15,10	,211	-,315
Cebriyye	297	5	25	10,42	,782	,796
Ehl-i sünnet	297	8	20	17,08	-1,006	,991
Çocuk sayısı	297	25	55	42,80	-,532	-,317
Erkek çocuk	297	11	20	15,72	-,008	,144
Yöntem	297	22	55	40,41	,338	-,739
Gebelik	297	15	40	30,55	-,273	-,127

Tablo 3 incelendiğinde dindarlık ile çocuk sayısı ($r=-,099$, $p>0.05$), erkek çocuk ($r=,020$, $p>0.05$), korunma yöntemleri ($r=-,067$; $p>0.05$) ve gebeliğe ilişkin tutum ($r=-,011$, $p>0.05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı korelasyonlar görülmemektedir. Bu bulgular araştırmanın başında öne sürülen “H₁: Dindarlık ile aile planlaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyon vardır” yönündeki hipotezi doğrulamamaktadır.

Tablo 3 incelendiğinde mutezile kader algısı ile çocuk sayısı ($r=-,004$, $p>0.05$), erkek çocuk ($r=-,069$, $p>0.05$), korunma yöntemleri ($r=,097$; $p>0.05$) ve gebeliğe ilişkin tutum ($r=-,013$, $p>0.05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı korelasyonlar görülmemektedir. Bu bulgular araştırmanın başında öne sürülen “H₂₁: Mutezile kader algısı ile aile planlaması arasında istatistiksel olarak pozitif yönlü anlamlı bir korelasyon vardır” yönündeki hipotezi doğrulamamaktadır.

Tablo 3 incelendiğinde cebriyye kader algısı ile çocuk sayısı arasında negatif yönlü ($r=-,144$, $p<0.05$), korunma yöntemleri arasında negatif yönlü ($r=-,213$; $p<0.01$) ve gebeliğe ilişkin tutum arasında negatif yönlü ($r=-,331$, $p<0.01$) arasında istatistiksel olarak anlamlı korelasyonlar görülmektedir. Ancak cebriyye kader algısı ile erkek çocuk arasında istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyon gözlenmemiştir ($r=,034$, $p>0.05$). Bu bulgular araştırmanın başında öne sürülen “H₂₂: Cebriyye kader algısı ile aile planlaması

arasında istatistiksel olarak negatif yönlü anlamlı bir korelasyon vardır” yönündeki hipotezi kısmen doğrulamaktadır.

Tablo 3 incelendiğinde ehl-i sünnet kader algısı ile çocuk sayısı arasında negatif yönlü ($r=-,147$, $p<0.05$) ve korunma yöntemleri arasında negatif yönlü ($r=-,131$; $p<0.01$) arasında istatistiksel olarak anlamlı korelasyonlar görülmektedir. Ancak cebriyye kader algısı ile erkek çocuk ($r=,048$, $p>0.05$) ve gebeliğe ilişkin tutum ($r=-,062$, $p>0.05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyon gözlenmemiştir. Bu bulgular araştırmanın başında öne sürülen “H₂₃: Ehl-i sünnet kader algısı ile aile planlaması arasında istatistiksel olarak anlamsız (nötr) bir korelasyon vardır” yönündeki hipotezi kısmen doğrulamaktadır.

Tablo 3: Dindarlık, Kader Algıları ve Aile Planlaması Arasındaki Korelasyonlar

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8
1.Dindarlık	1							
2. Mutezile	-,148**	1						
3. Cebriyye	-,043	,071	1					
4. Ehl-i sünnet	,413**	-,136*	,000	1				
5. Çocuk sayısı	-,099	-,004	-,144*	-,147*	1			
6. Erkek çocuk	,020	-,069	,034	,048	,266**	1		
7. Yöntem	-,067	,097	-,213**	-,131*	,510**	,127*	1	
8. Gebelik	-,011	-,013	-,331**	-,062	,526**	,239**	,474**	1

**p<.01; *p<.05

Tablo 4 incelendiğinde cinsiyet ile çocuk sayısı arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı derecede olmadığı görülmektedir ($t_{(385)} = ,251$; $p>.05$).

Tablo 4 incelendiğinde cinsiyet ile erkek çocuk arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı derecede olduğu görülmektedir ($t_{(385)} = 3,212$; $p<.01$). Aritmetik ortalama puanları kadınlarda $\bar{X}=44,07$ iken, erkeklerde $\bar{X}=41,50$ 'dir. Buna göre kadınların erkek çocuğa ilişkin tutumları erkeklere kıyasla anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 4 incelendiğinde cinsiyet ile korunma yöntemlerine ilişkin tutumları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı derecede olduğu görülmektedir ($t_{(385)} = 3,395$; $p<.01$). Aritmetik ortalama puanları kadınlarda $\bar{X}=41,84$ iken, erkeklerde $\bar{X}=38,89$ 'dur. Buna göre kadınların korunma yöntemlerine ilişkin tutumları erkeklere kıyasla anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 4 incelendiğinde cinsiyet ile gebeliğe ilişkin tutum arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı derecede olduğu görülmektedir ($t_{(385)} = 3,563$; $p<.01$). Aritmetik ortalama puanları kadınlarda $\bar{X}=31,51$ iken, erkeklerde $\bar{X}=29,37$ 'dir. Buna göre kadınların gebeliğe ilişkin tutumları erkeklere kıyasla anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 4: Cinsiyete Göre Aile Planlaması Tutumu

Aile Planlaması Tutumu	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	T	P
------------------------	----------	---	-----------	----	----	---	---

Çocuk sayısı	Kadın	171	15,72	1,82	301	,251	,802
	Erkek	132	15,66	2,14			
Erkek çocuk	Kadın	171	44,07	6,81	301	3,212	,001
	Erkek	132	41,50	6,97			
Yöntem	Kadın	171	41,84	7,28	301	3,395	,001
	Erkek	132	38,89	7,68			
Gebelik	Kadın	171	31,51	5,13	301	3,563	,000
	Erkek	132	29,37	5,23			

TARTIŞMA

Cebriyye kader algısı ile çocuk sayısı arasında negatif yönlü, korunma yöntemleri arasında negatif yönlü ve gebeliğe ilişkin tutum arasında negatif yönlü arasında istatistiksel olarak anlamlı korelasyonlar görülmektedir. Yine ehl-i sünnet kader algısı ile çocuk sayısı arasında negatif yönlü ve korunma yöntemleri arasında negatif yönlü arasında istatistiksel olarak anlamlı korelasyonlar görülmektedir. Ancak cebriyye kader algısı ile erkek çocuk, mütazile kader algısı ile çocuk sayısı, erkek çocuk, korunma yöntemleri, gebeliğe ilişkin tutum, ehl-i sünnet kader algısı ile erkek çocuk ve gebeliğe ilişkin tutum arasında istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyon gözlenmemiştir. Benzer bir şekilde dindarlık ile çocuk sayısı, erkek çocuk, korunma yöntemleri ve gebeliğe ilişkin tutum arasında istatistiksel olarak anlamlı korelasyonlar gözlenmemiştir.

Araştırmada elde edilen bulgular literatürle benzeerlik arz etmektedir. Yıldırım, Yıldız ve Okyar tarafından yapılan araştırmada bireylerin dini yönelimleri ile aile planlamasına yönelik tutumları arasında negatif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir. Dini yönelim ölçeğinin davranış alt boyutu ile aile planlaması tutum ölçeği puanları arasındaki negatif korelasyon, dini davranışları daha yoğun olan bireylerin aile planlamasına karşı daha olumsuz tutum geliştirdiğini göstermektedir. Benzer şekilde, kadercilik eğilimi ölçeği toplam puanı ve tüm alt boyutları ile aile planlaması tutum ölçeği puanları arasında da anlamlı negatif ilişkiler bulunmuştur. Bu durum, kaderci eğilimlerin bireylerin doğurganlıkla ilgili karar alma süreçlerinde etkili olabileceğini ve aile planlaması uygulamalarını sınırlayabileceğini düşündürmektedir. Ayrıca, dini yönelim düzeyi yükseldikçe kadercilik eğiliminin de arttığı, bunun da aile planlamasına yönelik daha olumsuz bir yaklaşımı beraberinde getirdiği anlaşılmaktadır. Öte yandan, yaş ve çocuk sayısı ile hem dini yönelim hem de kadercilik eğilimleri arasında pozitif; aile planlaması tutumlarıyla ise negatif yönlü anlamlı ilişkilerin bulunması, bu değişkenlerin bireylerin üreme sağlığına yönelik algı ve davranışlarını etkilediğine işaret etmektedir.²² Aydın ve Çıtak tarafından yapılan araştırmada ise aile planlaması tutumu

²² Yıldırım vd. "Family Planning Attitudes, Religious Orientation and Fatalistic Tendency Levels, 4115-4131.

ile dini yönelim arasında negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur.²³ Götmark ve Andersson'un 141 ülkeyi kapsayan geniş ölçekli çalışmasında, dindarlık ile doğurganlık hızı arasında pozitif korelasyon olduğu yani dindarlık düzeyi arttıkça toplam doğurganlık hızının da yükseldiği belirlenmiştir. Çalışmanın bulgularına göre, dindarlık seviyesi yüksek olan ülkelerde modern doğum kontrol yöntemlerinin kullanımı ve aile planlaması uygulamalarının yaygınlık düzeyi daha düşüktür.²⁴ Selim ve Bilgin tarafından yapılan çalışmada da dini inançta önem verenlerin önem vermeyenlere kıyasla istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde 0.003 kat daha fazla çocuğa sahibi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.²⁵

Araştırmada cinsiyet ile erkek çocuk, korunma yöntemleri ve gebeliğe ilişkin tutum arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur. Bu fark kadınlar lehine anlamı derecede yüksektir. Ancak cinsiyet ile çocuk sayısı arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı derecede olmadığı bulunmamıştır.

Literatürdeki ampirik araştırmalar cinsiyetin aile planlaması tutumları üzerinde önemli bir değişken olduğunu göstermektedir. Literatürdeki bu çalışmaların çoğunda kadınların aile planlaması konusunda erkeklere göre daha yüksek puanlara sahip olduğu, doğurganlıkla ilgili karar süreçlerinde daha aktif rol aldığı ve gebeliği önleyici yöntemler hakkında daha fazla bilgi sahibi olduğu şeklinde sonuçlara ulaşılmıştır. Bu durum dini ya da kültürel unsurlarında etkisiyle erkeklerin aile planlamasını kadının sorumluluğu olarak görmesinden kaynaklı olabilir. Örneğin, Yıldırım ve diğerleri tarafından yapılan bir çalışmada, kadınların aile planlaması tutum ölçeğinden aldıkları puanların erkeklerden istatistiksel olarak anlamlı biçimde yüksek olduğu bulunmuştur.²⁶

SONUÇ

Dindarlık, kader algıları ve aile planlaması arasındaki ilişkilerin incelendiği bu araştırmada önemli sonuçlar elde edilmiştir. Elde edilen bulgular dindarlık, kader algıları ve aile planlaması ölçeğinin alt boyutları arasında negatif yönlü istatistiksel olarak anlamlı korelasyonların olduğunu ortaya koymuştur. Cebriyye kader algısı ile çocuk sayısı arasında negatif yönlü, korunma yöntemleri arasında negatif yönlü ve gebeliğe

²³ İbar Aydın E, Çıtak Bilgin N. Evlilik aşamasında olan bireylerin aile planlaması tutumu, toplumsal cinsiyet ve dini yönelim arasındaki ilişki. *Euras J Fam Med* 2020;9(4):214-24. doi:10.33880/ejfm.2020090404.

²⁴ Fredrik Götmark ve Malte Andersson, "Human Fertility in Relation to Education, Economy, Religion, Contraception, and Family Planning Programs", *BMC Public Health* 20 (2020): 265, <https://doi.org/10.1186/s12889-020-8331-7>.

²⁵ Sibel Selim ve Derya Bilgin, "Dini İnanışlara Göre Doğurganlığı Etkileyen Faktörlerin Etkileşim Hipotezi Açısından Araştırılması", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 22, no. 4 (2020): 1005-1019, <https://doi.org/10.32709/akusosbil.737145>.

²⁶ Yıldırım vd., "Family Planning Attitudes, Religious Orientation and Fatalistic Tendency Levels, 4115-4131.

ilişkin tutum arasında negatif yönlü arasında istatistiksel olarak anlamlı korelasyonlar görülmektedir. Yine ehl-i sünnet kader algısı ile çocuk sayısı arasında negatif yönlü ve korunma yöntemleri arasında negatif yönlü arasında istatistiksel olarak anlamlı korelasyonlar görülmektedir. Ancak cebriyye kader algısı ile erkek çocuk, mutezile kader algısı ile çocuk sayısı, erkek çocuk, korunma yöntemleri, gebeliğe ilişkin tutum, ehl-i sünnet kader algısı ile erkek çocuk ve gebeliğe ilişkin tutum arasında istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyon gözlenmemiştir. Benzer bir şekilde dindarlık ile çocuk sayısı, erkek çocuk, korunma yöntemleri ve gebeliğe ilişkin tutum arasında istatistiksel olarak anlamlı korelasyonlar gözlenmemiştir. Ayrıca cinsiyet ile erkek çocuk, korunma yöntemleri ve gebeliğe ilişkin tutum arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak cinsiyet ile çocuk sayısı arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı derecede olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak bireylerin kader anlayışları ile aile planlaması tutumları arasında anlamlı ilişkiler olduğunu görülmektedir. Özellikle cebriyye ve ehl-i sünnet kader algısına sahip bireylerde, çocuk sayısı, korunma yöntemleri ve gebeliğe ilişkin tutum gibi doğurganlıkla ilgili değişkenlerle negatif yönlü istatistiksel olarak anlamlı korelasyonlar bulunması, kader algılarının bireylerin aile planlamasına ilişkin kararlarını etkileyebileceğini ortaya koymaktadır. Buna karşın, Mutezile kader anlayışına sahip bireylerde istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyonun bulunmaması, özgür irade vurgusunun aile planlaması davranışlarını daha az sınırlayabileceğini düşündürmektedir. Dindarlık düzeyi ile aile planlaması arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyonun gözlenmemiş olması dindarlığın tek başına belirleyici olmayıp, bireyin sahip olduğu din anlayışının ve kader algılarının bu konuda daha belirleyici olduğunu göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Abdülcelil, Salim- Köseoğlu, Bayram. "İslamî Açıdan Aile Planlaması". *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/3 (01 Aralık 2013), 273-293.
- Adebowale, Stephen A. vd. "Contraceptive Use among Nigerian Women with No Fertility Intention: Interaction amid Potential Causative Factors". *African Population Studies* 27/2 (04 Kasım 2013), 127-139. <https://doi.org/10.11564/27-2-435>.
- Akın, Levent vd. "Factors influencing the family planning method usage among married males in Turkey", *Gulhane Med J.* 48 (01 Ocak 2006), 63-69.
- Apay, Serap Ejder vd. "Kadınların Aile Planlamasına İlişkin Tutumlarının Belirlenmesi". *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi* 13/3 (04 Ocak 2011), 1-7.
- Bongaarts, John – Sinding, Steven. "Population Policy in Transition in the Developing World", *Science* 333/6042 (2011): 574-576, <https://doi.org/10.1126/science.1207558>.

- Büyüköztürk, Şener. *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı İstatistik, Araştırma Deseni Spss Uygulamaları ve Yorum* (Ankara: Pegem Akademi, 2023).
- Cleland, John vd., "Family Planning: The Unfinished Agenda", *The Lancet* 368/9549 (2006): 1810-1827, [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(06\)69480-4](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(06)69480-4).
- Diyanet İşleri Başkanlığı Yüksek Din İşleri Kurulu, Doğum Kontrolü ve Kürtaj. <https://kurul.diyanet.gov.tr/Cevap-Ara/997/dogum-kontrolunun-dini-hukmu-nedir> Erişim Tarihi: 15.07.2025.
- Götmark, Fredrik- Malte Andersson. "Human Fertility in Relation to Education, Economy, Religion, Contraception, and Family Planning Programs." *BMC Public Health* 20 (2020): 265. <https://doi.org/10.1186/s12889-020-8331-7>.
- Greenhalgh, Susan. "Planned Births, Unplanned Persons: Population in the Making of Chinese Modernity", *American Ethnologist* 30/2 (2003): 196-215, <https://doi.org/10.1525/ae.2003.30.2.196>.
- Harlak, Hacer- Eskin, Mehmet. "Dini Yönelim ve Dindarlık Ölçeklerinin Geliştirilmesi ve Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi". *Yeni Symposium* 56/2 (2018), 24-32. <https://doi.org/doi:10.5455/NYS.20180730021249>
- İbar Aydın E.- Çıtak, Bilgin N. Evlilik aşamasında olan bireylerin aile planlaması tutumu, toplumsal cinsiyet ve dini yönelim arasındaki ilişki. *Euras J Fam Med* 2020;9(4):214-24. doi:10.33880/ejfm.2020090404.
- Karaca, Faruk vd. "Kader Algıları Ölçeği". ed. S Salman- Z Gölen. 57-80. Gece Kitaplığı, 2018.
- Karaoğlu, Suzan- Duman, Mehmet Zeki. "Dini İnanç ve Tutumların Doğurganlık Üzerindeki Etkileri (Van İli Örneği)". *Journal of International Social Research* 10/50 (Haziran 2017), 391-404. <https://doi.org/10.17719/jisr.2017.1672>.
- McDonald, Peter. "Low Fertility and the State: The Efficacy of Policy", *Population and Development Review* 32/3 (2006): 485-510, <https://doi.org/10.1111/j.1728-4457.2006.00134.x>.
- Özlem- Kubilay, Gülümser. "Aile Planlaması Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi". *Florence Nightingale Journal of Nursing* 15/60 (18 Eylül 2014), 155-164.
- Selim, Sibel ve Bilgin, Derya. "Dini İnanışlara Göre Doğurganlığı Etkileyen Faktörlerin Etkileşim Hipotezi Açısından Araştırılması." *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 22/4 (2020): 1005-1019. <https://doi.org/10.32709/akusosbil.737145>.
- TUİK Kurumsal, 'Doğum İstatistikleri, 2024', <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dogum-Istatistikleri-2024-54196> Erişim tarihi 11 Temmuz 2025.
- UNFPA (United Nations Population Fund), *State of World Population 2023: 8 Billion Lives, Infinite Possibilities* (New York: UNFPA, 2023), <https://www.unfpa.org>.

Yıldırım, Mehmet Salih vd. "Family Planning Attitudes, Religious Orientation and Fatalistic Tendency Levels: A Descriptive-Correlational Study in Turkey". *Journal of Religion and Health* 60/6 (Aralık 2021), 4115-4131.
<https://doi.org/10.1007/s10943-021-01271-0>